

۲- بررسی وضعیت مرغ و تخم مرغ طی سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۱

(۱)

مواد پروتئینی یکی از اقلام مهم در ترکیبات غذایی انسان می باشد و بعنوان یک کالای ضروری ، سهم مهمی از هزینه های خوراکی و دخانی خانوارها را تشکیل می دهد . براساس نتایج حاصله از آمارگیری یهای بودجه خانوار ، سهم مرغ و تخم مرغ در هزینه های مواد خوراکی و دخانی یک خانوار شهری در سال ۱۳۵۱ حدود ۴/۲ درصد و برای یک خانوار روستائی حدود ۴ درصد بوده است . این نسبتها در سال ۱۳۶۱ بترتیب به حدود ۸/۶ و ۵/۶ درصد در سال ۱۳۶۴ به ۲/۸ و ۵/۸ درصد می رسد .

مواد مذکور به سبب جایگاه خاص خود در جیره غذایی مردم کشور ما ، از حساسیت خاصی برخوردار است ، بطوریکه هرگونه نارسائی در تامین و توزیع به موقع آنها ، اختلالاتی را در سیستم بازرگانی کشور پدید می آورد . نمونه بارز این مدعا زمانی است ، که کمبود مرغ و تخم مرغ ، که ممکن است ناشی از کمبود یا عدم توزیع به موقع هر یک از نهادهای ذیمدخل در تولید این دو کالای مهم باشد ، منجر به واردات آنها از خارج می گردد .

در این مقاله ، تحولاتی که در ارتباط با تولید ، واردات ، قیمت ، ذخیره سازی و توزیع و نهایتاً " مصرف مرغ و تخم مرغ طی سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۴ پدید آمده است ، مورد بررسی قرار می گیرد .

الف- تولید

تهیه و تامین گوشت مرغ و تخم مرغ پس از پیوسته روزی

انقلاب اسلامی ایران ، اساساً " تحت کنترل دولت در آمد و بر اساس رهنمودهای اجرائی پیش‌بینی شده در زمینه پرورش طیور در برنامه پنج ساله پیشنهادی توسعه کشاورزی (۱۳۶۲-۱۳۶۶) ، فعالیت‌های کلیدی صنایع طیور کشور از قبیل " لاین " و " اجداد " در اختیار دولت قرار گرفت . همچنین پیش‌بینی شده بود تا بقیه صنایع مربوط به فعالیت‌های طیور کشور از قبیل پرورش مرغ مادر ، تولید جوجه یکروزه ، تولید گوشت مرغ و تخم مرغ و صنایع جنبی آنها به عهده بخش خصوصی و یا تعاونی باشد . از این روی ، مسئولیت بنیادی و مهم پرورش مرغ های اجداد گوشتی به عهده شرکت سهامی پرورش طیور زیاران گذاشته شد و پرورش مرغ های اجداد تخمگذار نیز کماکان در شرکت مرغک تهران که تحت پوشش بنیاد شهید انقلاب اسلامی درآمدی بود ، ادامه یافت . این واحدها ، تولیدات خود را تحت ضوابطی بصورت جوجه یکروزه پسر و مادر گوشتی و تخمگذار در اختیار مزارع مرغ مادر قرار می‌دهند ، که مزارع مزبور تخم مرغ های نطفه‌دار گوشتی و تخمگذار تولیدی را مستقیماً " و یا پس از جوجه کشی ، بر اساس برنامه ریزی بعمل آمده توسط گروه پرورش و اصلاح نژاد طیور سازمان دامپروری کشور بین پرورش دهندگان جوجه گوشتی ، پולت کاران و تولیدکنندگان تخم مرغ خوراکی ، توزیع می‌نمایند .

تولید داخلی جوجه یکروزه گوشتی که تا قبل از پیروزی انقلاب

اسلامی ، کلاً " ۳۵ میلیون قطعه در سال بود و ۸۰ درصد آن بصورت تخم مرغ نطفه‌دار از خارج وارد می‌گردید ، پس از برنامه ریزیهای فوق الذکر (۱) و اجرای پرورش مرغ اجداد توسط شرکت سهامی پرورش طیور زیاران و

(۱) - سازمان دامپروری کشور ، نگاهی به برنامه ریزی خودکفایی طیور کشور. (تهران: سازمان دامپروری کشور ، ۱۳۶۴) ، ص ۲۰.

بی‌نیازی از واردات جوجه یکروزه مادر و پدر گوشتی و تولید بالغ بر ۶۰ درصد جوجه‌های پدر و مادر تخم‌گذار توسط شرکت مرغک، واردات جوجه یکروزه گوشتی، گوشت مرغ و تخم مرغ خوراکی از سال ۱۳۶۴ و واردات تخم مرغ نطفه‌دار گوشتی از سال ۱۳۶۴ بکلی قطع گردید. با توسعه (۱) و تکمیل مزارع مرغ مادر تخم‌گذار و جوجه‌کشی‌ها در سال ۱۳۶۵، ورود جوجه یکروزه مادر تخم‌گذار نیز منتفی شد.

یکی از تغییرات مهمی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی در شبکه تولید جوجه‌گوشتی و تامین بخشی از پروتئین حیوانی مردم مصرف خانوارهای شهری در کشور پدید آمد، طرح ۴۲ روزه پرورش جوجه‌های گوشتی بود. این طرح توسط سازمان‌های دامپروری و دامپزشکی کشور، بر اساس ضریب تبدیل دان (با افزایش سن، ضریب تبدیل افزایش و به عبارتی نسبت گوشت تولیدی به خوراک مصرفی، کاهش می‌یابد) و کاهش سن پرواری از ۵۶ به ۴۲ روزگی، تهیه و پس از تصویب در شورای طیور وزارت کشاورزی با همکاری صندوق عمران مراتع در تعدادی از واحدهای مرغداری اطراف تهران و چند شهردیگر بصورت آزمایشی به مرحله اجرا درآمد. اجرای طرح مزبور از اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۴ در سطح کشور اجباری اعلام شد. مسئولین اجرای طرح پیش‌بینی نموده بودند که با صرفه جویی حدود ۱۰۰ هزار تن در مصرف دان وارداتی، مقدار تولید سالانه گوشت مرغ در کشور از ۲۵۵ هزار تن به ۳۴۵ هزار تن افزایش خواهد یافت. (۲)

بررسی نوسانات تولید و خودکفایی در تولیدات داخلی جوجه یکروزه، مرغ و تخم مرغ؛
 در تأمین گوشت مرغ و تخم مرغ، معمولاً ۳ عامل

(۱) همان، ص ۴.
 (۲) وزارت کشاورزی (معاونت امور دام)، گزارش عملکرد طرح ۴۲ روزه در محل

مقدماتی (تهران: وزارت کشاورزی، ۱۳۶۴)، ص ۱-۸.

موثرترنسد. جوجه یکروزه ، تغذیه طیور و نهایتاً دارو و واکسن .

شروع جنگ تحمیلی ، محاصره اقتصادی و بدنبال آن محدودیت صدور نفت ، مسئولان را به چاره جوئی درزمینه خودکفائی واداشت. ازنتایج این امر، تغییرات وسیع درتولیدجوجه های گوشتی و توقف ورود تخم مرغ نطفه دارگوشتی پس از پیروزی انقلاب اسلامی ازخارج بود. جهت تحقق بخشیدن به هدف مزبور، سعی شد تا حتی المقدور تولیدات داخلی افزایش یابد. نحوه افزایش جزباتقویت مزارع مرغ مادر جوجه کشی از تخم مرغ های نطفه دار تولید داخلی میسرنبود. لذا بسا برنامه ریزیهایی که بعمل آمد، تولیدات ۶۶مزرعه مرغ مادرکه دارای نژادهای گوشتی لوهمن ، آریوراکرز، هوبارد، ودت ، هایبرو ، هیپکو ، راس ونژادهای تخمگذاربا بکوک ، هایسکس ، هایلن، شی ور، دیکالپ می باشند، در ۷۰ واحد جوجه کشی که در نقاط مختلف کشور پراکنده اند، بصورت فعال استفاده بعمل آمده و جوجه های یکروزه تولیدی براساس ضوابطی که گروه پرورش و اصلاح نژاد طیور سابقا زمان دامپروری کشور تعیین می نماید، بین پرورش دهندگان جوجه گوشتی و تولیدکنندگان تخم مرغ خوراکی توزیع می شود. نتیجه این امرافزایش تولید جوجه یکروزه در سال ۱۳۶۴ نسبت به متوسط تولید سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۳، به میزان بیش از ۲۱ درصد بوده است. در همین ارتباط تولید گوشت مرغ در سال ۱۳۶۴ نسبت به متوسط تولید سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۳ ، حدود ۲۸ درصد افزایش نشان می دهد (جدول شماره ۲۱).

عامل بعدی که درتأمین گوشت مرغ و تخم مرغ موثر است و تا خودکفائی فاصله زیادی دارد، خوراک طیور (دان مرغی) می باشد.

جدول ۱- مقدار تولید جوجه یکروزه گوشتی و تخمگذار روپولت طی سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۴
واحد: هزار قطعه

شرح	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴
جوجه یکروزه گوشتی	۱۸۶۸۹۵	۱۹۳۹۲۸	۱۹۹۱۰۶	۲۱۴۱۶۵	۲۳۴۷۵۲
جوجه یکروزه تخمگذار	-	۱۵۷۳۹	۱۸۸۳۱	۱۳۳۲۷	۲۰۶۰۶
پولت (نیمچه ۳ ماهه تخمگذار)	-	-	* ۲۷۵۱	۴۹۲۸	۵۱۴۶

ماخذ: سازمان دامپروری کشور- گروه پرورش و اصلاح نژاد طیور.
* : نیمه دوم سال را شامل می شود.

جدول ۲- مقدار تولید و رشد سالانه گوشت مرغ و تخم مرغ در کشور طی سالهای
۱۳۶۰ - ۱۳۶۴
واحد: هزار تن

سال	رشد (۱) گوشت مرغ (%)	رشد (۲) تخم مرغ (%)	رشد (۱) گوشت مرغ (%)	رشد (۲) تخم مرغ (%)
۱۳۶۰	۲۴۵	-	۲۳۰	-
۱۳۶۱	۲۶۳	+۷	۲۲۲	-۲
۱۳۶۲	۲۷۰	+۳	۲۳۰	+۴
۱۳۶۳	۲۶۰	-۴	۲۳۰	۰
۱۳۶۴	۳۳۳	+۲۸	۲۳۰	۰

ماخذ: (۱)- وزارت کشاورزی . مرکز تحقیقات روستایی و اقتصاد کشاورزی .
(۲)- برآورد مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی

در توسعه واحدهای مرغداری عهده‌دار می‌باشد. سرمایه‌گذاری‌های بانک در توسعه صنعت مرغداری از سال ۱۳۵۲ تا سال ۱۳۵۶، هم‌از لحاظ تعداد و هم از لحاظ مبلغ، سالانه روبه افزایش بوده، بنحویکه نسبت افزایش تعداد مرغداری در سال ۱۳۵۶ نسبت به سال ۱۳۵۲ حدود ۲/۴ برابر و نسبت افزایش مبلغ وام حدود ۳۸ برابر بوده است. همچنین در مقابل ۳/۴ برابر افزایش تعداد مرغداریها، جمع سرمایه‌گذاریها ۳۰/۳ برابر افزایش یافته است، در صورتیکه ارزش تولیدات سالانه، پس از تکمیل طرحها، حدود ۱۸/۸ برابر افزوده شده است.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، برنامه‌ها و سیاستهای بانک در صنعت مرغداری تغییر می‌کند. مثلاً طی سالهای ۱۳۵۷-۱۳۵۹، هیچگونه سرمایه‌گذاری توسط بانک صورت نپذیرفته است. زیرا مطالعات و بررسیهای انجام شده در بانک، گویای این واقعیت است که ظرفیت تولید مرغداریهای موجود در کشور جهت تأمین گوشت مرغ و تخم مرغ خوراکی کافی می‌باشد، لیکن وجود پارهای مشکلات و نارسائیهادر شرایط فعلی، از قبیل کمبود مواد اولیه نظیر دان و جوجه و وقفه در اتمام فعالیتهای ساختمانی برخی از واحدهای مرغداری، کلاً سبب کاهش و یا نقصان در راندمان واحدهای تولیدی این صنعت گردیده است. کما اینکه طی سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۴، پرداختهای بانک کشاورزی در مورد اعطای وام جهت راه‌اندازی واحدها و همچنین تأمین مواد اولیه مورد نیاز واحدهای فعال مرغداری متمرکز بود و از پرداخت وام جهت احداث واحدهای جدید، بخصوص واحدهای بزرگ، خودداری بعمل آمد (جدول شماره ۳).

نقش دیگر سیستم بانکی در صنعت مرغداری کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تحت پوشش درآوردن واحدهای مرغداری صنعتی

جدول ۳- اعتبارات تصویبی طرحهای نامین و تکمیل مرفداری درکشور توسط بانک
کشا ورزی طی سالهای ۱۳۶۲-۱۳۶۵

نام استان	واحدهای گوشتی		واحدهای تخمگذار	
	تعداد	ظرفیت طی یکدوره (هزار قطعه) (میلیون ریال)	تعداد	ظرفیت طی یکدوره (هزار قطعه) (میلیون ریال)
کل کشور	۲۱	۲۶۹/۱۰۰	۱۴	۴۰۷/۰۰۰
مرکزی	۲	۱۰۸/۰۰۰	-	-
گیلان	۲	۲۱/۵۰۰	۳	۵۰/۵۰۰
مازندران	۱	۱۶۰۰۰	-	-
آذربایجان شرقی**	۶	۱۱۲/۶۰۰	۲	۳۲/۵۰۰
خوزستان	۲	۱۶/۰۰۰***	-	-
خراسان	۲	-	۱	-
اصفهان	-	-	۱	-
همدان	-	-	۲	۶۲/۰۰۰
زنجان	۳	۹۰/۰۰۰	۲	۲۱۲/۰۰۰
سمنان	۱	۹۰/۰۰۰	۱	۵۰/۰۰۰
مرمزان	۱	۵/۰۰۰	-	-

مأخذ: بانک کشا ورزی .

* : طرحهای بیش از ده میلیون ریال اعتبار، تعداد دزیای اعتبار کمتر از ده میلیون ریال نیز واگذار شده است .

** : یک واحد گوشتی ظرفیت ۲۰ هزار قطعه و یک واحد تخمگذار ظرفیت ۱۵ هزار قطعه، تکمیلی میباشد .

*** : ظرفیت یک واحد منظور نشده است .

می باشد که در رژیم قبل با سرمایه گذاری بانک کشاورزی تاسیس شده بودند. با فرار سرمایه گذاران واحدهای مرغداری که به بانک بدهکار بودند، مدیریت اینگونه واحدها به بانک کشاورزی محول شد. مجتمع عظیم مرغ مادر برکت، مجتمع مرغ مادر دیزباندنیشابور و واحدها کیدام از جمله واحدهای عظیم تحت مدیریت بانک کشاورزی می باشند.

احیاء مرغداری سنتی در روستاها :

.....

مرغداری سنتی که عموماً " در روستاها و شهرهای کوچک ایران رواج داشت، با ورود نژادهای اصیل آمریکائی از جمله "نیوهمشایر"، "ژدآیلنرد" و "پلیموت راک" در سال ۱۳۳۳ به ایران و توزیع آنها در روستاهای کشور، بتدریج برچیده شد بطوریکه طبق نظر کارشناسان، از ۳۲ میلیون به ۱۴ میلیون قطعه در حال حاضر رسیده است. (۱)

به این ترتیب، جوامع روستائی که در گذشته های دور تأمین کننده مرغ و تخم مرغ شهروندان بود، نیازمند مرغ و تخم مرغ مرغداریهای صنعتی شد.

خودتکائی جوامع روستائی و هدف تأمین گوشت مرغ و تخم مرغ مسرغ آنها و جلوگیری از تزریق محصولات واحدهای صنعتی وابسته به روستاهای کشور، جهاد سازندگی را برآن داشت تا سنت پرورش طیور بومی را در روستاها احیا نماید. لذا، ابتدا از طریق توزیع ماشینهای جوجه کشی با تکنیک ساده و آموزش روستائیان به کاربرد آنها و سپس با توجه به نیاز شدید تولید جوجه و گسترده گی کار، " طرح به گزینی و تکثیر و توزیع مرغ بومی " را از سال ۱۳۶۳ در قالب ۹ مرکز پشتیبانی به ظرفیت هر

(۱): جهاد سازندگی، طرح اصلاح نژاد و تکثیر و توزیع مرغهای بومی.

(تهران: وزارت جهاد سازندگی، بو تا).

جدول ۳- مشخصات مراکز پژوهشی و ترویجی * طرح به‌گزینی و تکثیر و توزیع مرغ بومی * جهاد سازندگی

مراکز	مراکز ترویجی و ترویجی		مراکز	مراکز پژوهشی	
	توزیع چغرافیه‌ای	طرفیت یک‌دوره (قطعه)		پشتیهای نس	توزیع چغرافیه‌ای
۱- مازندران	با بیل	۱۰۰۰۰	۷- همدان	استاد آباد	۲۰۰۰
	با بلسر	۵۰۰۰		نویسرکان	۲۰۰۰
	کرکان	۱۵۰۰۰		نیاوند	۲۰۰۰
	کنبد	۵۰۰۰		ملایر	۲۰۰۰
۲- اصفهان				همدان	۲۰۰۰
	استان اصفهان	۱۲۵۰۰		باغتران	۲۰۰۰
	" یزد	۱۰۰۰۰		ایلام	۲۰۰۰
	" چهارمحال و بختیاری	۱۰۰۰۰		خرم آباد لرستان	۲۰۰۰
۳- کرمان				کردستان	۲۰۰۰
	حاجی آباد هرمزگان	۵۰۰۰	۸- فارس		
	شهرها بک کرمان	۵۰۰۰		آباد ده	۲۰۰۰
	بیم کرمان	۲۰۰۰		اصفهان	۲۰۰۰
	زاهدان	۲۰۰۰		سپیدان	۲۰۰۰
۴- کیلان				فیروزآباد	۲۰۰۰
	قزوین	۱۰۰۰۰		داراب	۲۰۰۰
	آستارا	۲۰۰۰		لار	۲۰۰۰
	لخت نشاه	۲۰۰۰		لامرد	۲۰۰۰
۵- مرکزی				ممسنی	۲۰۰۰
	قاسم	۸۰۰۰		مرودشت	۲۰۰۰
				نیریز	۲۰۰۰
۶- آذربایجان غربی				پوشهر	۵۰۰۰
	محمودآباد	۸۰۰۰		دهدشت	۱۵۰۰۰
	میان دوآب	۵۰۰۰	۹- خراسان		
	مراکز ترویجی آذربایجان شرقی			مرکز ترویجی سمنان	۱۰۰۰۰
	اردبیل	۵۰۰۰			
	کبوی	۵۰۰۰			
	میانه	۵۰۰۰			
	کلهر	۵۰۰۰			
	مراکز ترویجی استان زنجان				
	پنجه بوی	۱۰۰۰۰			
	"	۵۰۰۰			

مأخذ: جهاد سازندگی

منبع تامین خوراک طیور مشمول طرح مذکور، تا سن ۲ ماهگی که پرورش جوجه‌ها بعهده مراکز ترویجی است، صندوق عمران مراتع می‌باشد. براساس برآوردهای بعمل آمده توسط جهادسازندگی، مصرف خوراک سالیانه پس از راه‌اندازی کلیه مراکز پشتیبانی و ترویجی، حدود ۱۲ هزار تن خواهد بود. از ۲ ماهگی به بعد که جوجه‌ها بین روستائیان توزیع می‌شود، به جهت آنکه جوجه‌ها از نژاد بومی می‌باشند و مقاوم در مقابل امراض احتمالی منتشره در منطقه، بطور سنتی تغذیه می‌شوند. لازم به توضیح است که جوجه‌های دوره پرورش در مراکز ترویجی، تحت مراقبت‌های بهداشتی قرار می‌گیرند و واکسیناسیون می‌شوند.

جوجه‌های شامل طرح تولیدی در حال حاضر دو منظور هستند (گوشتی - تخمگذار)، ولی تلاش برای این است تا بکمک هسته‌ای تحقیقاتی متشکل از مؤسسه تحقیقاتی دامپروری کشور، جهادسازندگی و صاحب نظرانی از مراکز آموزش عالی کشور، نژادهای دارای استعداد گوشتی از تخمگذار مجزا و اصلاح شوند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ب - واردات :

همانطوریکه در بند " الف " توضیح داده شد، با توسعه و تکمیل تدریجی واحدهای پرورش مرغهای " لاین " و " اجداد گوشتی " مجتمع طیور زیاران و همچنین با توسعه شرکت مرغک که پرورش " اجداد تخمگذار " را جهت تولید مرغهای مادر تخمگذار عهده دار می‌باشد، واردات جوجه یکروزه، مرغ و تخم مرغ بتدریج کاهش یافت. سهم واردات جوجه یکروزه از ۲/۲ درصد در سال ۱۳۶۱ به ۲/۵ درصد در سال ۱۳۶۴ کاهش یافت.

از مقدار واردات گوشت مرغ نیز بنحو چشمگیری کاسته شده است ، بطوریکه سهم ۲۱/۱ درصدی آن در عرضه داخلی در سال ۱۳۶۰، به ۰/۲ درصد در سال ۱۳۶۴ منحصراً گردیده که با افزایش تولید جوجه یکروزه گوشتی در سالهای اخیر، واردات این کالانیز بطور کلی قطع شده است . اگرچه از واردات تخم مرغ خوراکی طی سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۳ طی سالهای دقیقتری در دسترس نیست ، مع الوصف ، واردات این محصول نیز همانند دیگر اقلام مذکور، از سال ۱۳۶۴ تقریباً " متوقف شده ، بنحویکه در سال مزبور، نسبت واردات به عرضه داخلی بسیار ناچیز و قابل صرف نظر کردن است (جدول شماره ۵) .

اصولاً " طی سالهای ۱۳۶۰-۱۳۶۴ از حدود ۳۵ کشور اقدام به ورود جوجه یکروزه ، مرغ و تخم مرغ شده است ، که از میان آنها آلمان غربی، انگلستان، هلند، یوگسلاوی و فرانسه دارای بیشترین سهم می باشند . در سال ۱۳۶۰ حدود ۱۹ کشور صادرکننده اقلام مذکور به ایران بوده اند که در سال ۱۳۶۴ تعداد کشورهای صادرکننده به حدود نصف تقلیل یافت . از میان ۱۰ کشور صادرکننده جوجه یکروزه ، مرغ و تخم مرغ به ایران در سال ۱۳۶۴، هلند، آلمان غربی ، بلژیک ، برزیل و اتریش بترتیب در ردیفهای اول تا پنجم قرار داشته اند .

عمده واردات ایران از کشورهای آلمان غربی، انگلستان و هلند مربوط به تخم مرغ نطفه دار، جوجه یکروزه (عمدتاً " جوجه یکروزه مادر و پدر) و مرغ از نژادهای اصیل (لاین و اجداد) می باشد . طی سالهای ۱۳۶۰ - ۱۳۶۲ از کشورهای اتریش ، ایتالیا و فرانسه نیز اقدام به ورود مقدار معتدلی تخم مرغ نطفه دار، جوجه یکروزه و مرغ از نژادهای اصیل شده است .

گوشت مرغ ، عمدتاً " از کشورهای فرانسه ، هلند ، یوگسلاوی،

جدول ۵- سهم واردات جوجه یکروزه، مرغ و تخم مرغ در عرضه

واحد : تن

سال	تولید (۱)			واردات (۲)		
	جوجه یکروزه %	مرغ	تخم مرغ خوراکی	جوجه یکروزه	مرغ	تخم مرغ خوراکی
۱۳۶۰	-	۲۲۵۰۰۰	۲۳۵۰۰۰	۱۰۹۸	۶۵۵۲۷	-
۱۳۶۱	۷۲۳۸	۲۶۲۰۰۰	۲۲۲۰۰۰	۱۶۶	۳۹۱۶۹	-
۱۳۶۲	۷۶۲۸	۲۷۰۰۰۰	۲۳۰۰۰۰	۲۹۰	۲۳۳۸۲	-
۱۳۶۳	۷۹۹۷	۲۶۰۰۰۰	۲۳۰۰۰۰	۵۳	۲۷۶۶۹	۱۵۱۱۳
۱۳۶۴	۹۰۰۸	۳۳۳۰۰۰	۲۳۰۰۰۰	۱۹	۷۹۰	۳۳
سال	عرضه (تولید + واردات) سهم واردات نسبت به عرضه (%)					
	جوجه یکروزه	مرغ	تخم مرغ خوراکی	جوجه یکروزه	مرغ	تخم مرغ خوراکی
۱۳۶۰	-	۳۱۰۵۲۷	-	-	۲۲/۱	-
۱۳۶۱	۷۵۰۴	۳۰۲۱۶۹	-	۲/۲	۱۳/۰	-
۱۳۶۲	۷۹۱۸	۳۱۳۳۸۲	-	۳/۲	۱۳/۸	-
۱۳۶۳	۸۰۵۰	۲۸۷۶۶۹	۲۴۵۱۱۳	۰/۷	۹/۶	۶/۲
۱۳۶۴	۹۰۲۷	۳۳۳۷۹۰	۲۳۰۰۳۳	۰/۲	۰/۲	*

ساخت:

- (۱) - وزارت کشاورزی
 (۲) - سالنامه آماریزرگانی خارجی ایران، گمرک ایران *
 * حاصل ضرب تعداد جوجه های یکروزه عرضه شده در وزن تقریبی یک قطعه جوجه یکروزه (۳۵ گرم).
 * - رقم ناچیز و قابل مرفنظر کردن است.

ترکیه، بلغارستان، برزیل و در برخی از سالها از کشورهای ایسلند، بلژیک، دانمارک، رومانی، ژاپن، سوئیس، اتحاد جماهیر شوروی، اروگوئه، ایتالیا و زلاندنوبه کشور وارد می شده است. عمده واردات تخم مرغ خوراکی از کشورهای آلمان غربی، هلند، ترکیه، اتریش، بلژیک و یوگسلاوی صورت پذیرفته است. سیاستهای دولت در زمینه واردات مرغ و تخم مرغ در آینده، مبتنی بر نیاز زودرنهایت، رعایت عدم ایجاد وابستگی خواهد بود.

ج - قیمت :

قیمت مرغ و تخم مرغ، علاوه بر تأثیر از عرضه و تقاضای مربوط به خود، تحت تأثیر عرضه و تقاضای کالاهای جانشین نظیر گوشت قرمز و ماهی و همچنین مشکلات مربوط به خود صنعت مرغداری نیز قرار می گیرد. نارسائی سیستم توزیع و عدم بهره برداری در حد مطلوب و بهینه اقتصادی از ظرفیت واحدهای مرغداری نیز در تغییرات قیمت این دو کالای تأثیر نیست. لذا، بررسی قیمت مرغ و تخم مرغ و عوامل تولید این دو کالاهای مشمول پرداخت زیان نکردن نیز می باشد از اهمیت خاصی برخوردار است، که هر یک جداگانه مورد بررسی قرار می گیرد.

۱- قیمت جوجه یکروزه

oooooooooooooooooooooooooooo

از آنجائیکه قیمت جوجه یکروزه یکی از مهمترین عوامل مؤثر در قیمت تمام شده مرغ و تخم مرغ می باشد، هیچگاه دولت سعی در افزایش قیمت آن در دوره مورد بررسی نداشته است. حتی در جهت جلوگیری از افزایش قیمت آن در بازار آزاد، سعی بر تولید و

عرضه بیشتر جوجه یکروزه نموده، که تا حدودی نیز با موفقیت
توام بوده است. قیمت جوجه یکروزه تحویلی به مرغداران طرف
قرارداد دولت بشرح ذیل می باشد:

- جوجه یکروزه گوشتی، هر قطعه ۴۶ ریال.
- جوجه یکروزه تخمگذار، هر قطعه ۷۳ ریال.
- جوجه یکروزه مادر تخمگذار، هر قطعه ۲۲۵ ریال.
- پولت (نیمچه ۳ ماهه) تخمگذار، هر قطعه ۳۲۵ ریال.

از آنجائیکه نیاز ماهیانه مرغداریهای پرورش دهنده جوجه
گوشتی در کشور حدود ۳۶ میلیون قطعه جوجه می باشد، ولی بدلائل^(۱)
گوناگون از جمله کمبود دان، دارو و واکسن، امکان توزیع ایمن
تعداد جوجه میسر نیست و بیشتر از ۴۰ درصد ظرفیت موجود فعلاً
بلا استفاده می باشد، تعدادی از مرغداریها بخاطر جلوگیری از ضرر و
زیان، اقدام به خرید جوجه یکروزه گوشتی آزاد می نمایند. قیمت
جوجه یکروزه گوشتی آزاد در زمانها و فصول مختلف متفاوت و تا بسج
شرایط مکانی و اصولاً "عرضه و تقاضا است و بین حداقل ۱۰۰ تا حداکثر
۲۵۰ ریال در طی دوره مورد بررسی در نوسان بوده است. همچنین، با
توجه به نیاز ماهیانه حدود ۲۴۰۰ هزار قطعه جوجه یکروزه تخمگذار
در حال حاضر با در نظر گرفتن محدودیت عرضه دان، دارو و واکسن و
محدودیت در تولید داخلی جوجه یکروزه تخمگذار، حدود یک سوم از
ظرفیت واحدهای پرورش دهنده مرغ تخمگذار نیز خالی و بدون
استفاده می باشد و یا به عبارت دیگر مرغدارانی که به تولید تخم مرغ
خوراکی اشتغال دارند، ۶ ماهه برای دریافت سهمیه جوجه در نوبت

(۱) - سازمان دامپروری کشور، نگاهی به برنامه ریزی خودکفائی
طیور کشور. (تهران: سازمان دامپروری کشور، ۱۳۶۴)، ص ۵.

قرار می‌گیرند.^(۱) اما، از آنجائیکه امکان تهیه جوجه یکروزه و یــــا
بولت تخمگذار از بازار آزاد در اغلب شرایط ممکن نیست، لـــــــذا
سازمان دامپروزی کشور موافقت نموده است تا جهت جبران بخشی از ضرر
و زیان احتمالی وارده، مرغداران مجاز باشند بجای ۱۲ ماه تولید،
تا ۱۴ ماه نیز به تولید ادامه دهند و همچنین تولید مازاد بر تعهد
رادر بازار آزاد به فروش برسانند.

۲- قیمت مرغ :

oooooooooooooooo

قیمت گوشت مرغ تا حدود زیادی تابع قیمت گوشت قرمز است
و با کاهش عرضه گوشت قرمز و افزایش قیمت آن، قیمت گوشت مرغ نیز
افزایش می یابد.

با تأسیس مرکز تأمین و توزیع جوجه یکروزه در سازمان دامپروزی
کشور در اسفندماه ۱۳۵۹ اقداماتی که دولت به منظور رعایت حال
مصرف کنندگان با شروع سیستم سهمیه بندی و کنترل مدار توزیع گوشت
مرغ و تخم مرغ اتخاذ نمود، برای این دو محصول قیمت تثبیتی اعلام
و به مورد اجرا گذارده شد. بدین منظور، سازمان حمایت مصرف
کنندگان و تولیدکنندگان با اعزام کارشناسان به برخی از استانهای
کشور، اقدام به تعیین قیمت تمام شده یک کیلو گوشت مرغ و تخم -
مرغ نمود.

جدول شماره ۶، نمایانگر قیمت های تعیین شده و مصوبه
مرغ در استانهای مختلف کشوری باشد. همانطوریکه ملاحظه می‌گردد،

(۱) - دوره بازدهی مرغهای تخمگذار بطور معمول ۱۲ ماهه می باشد و
مرغهای تخمگذار در ۱۸ ماهگی از کله حذف و بصورت مرغ
گوشتی به بازار مصرف عرضه می‌گردند.

جدول ۶- قیمت مصرف و تشبیهی مرغ در استانهای مختلف کشور
واحد: ریال

استان	مرغ زنده در ب مرغداری	مرغ زنده مصرف کننده	آبادیه طبخ واحد سنتی در ب	آبادیه طبخ برای مصرف کننده
تهران	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
مرکزی	۱۹۵	۲۱۵	۲۵۰	۲۶۵
گیلان	۱۹۸	۲۱۸	۲۵۲	۲۶۸
مازندران	۱۹۵	۲۱۵	۲۵۰	۲۶۵
آذربایجان شرقی	۲۰۰	۲۲۰	۲۵۵	۲۷۰
آذربایجان غربی	۲۰۰	۲۲۰	۲۵۵	۲۷۰
باختران	۱۹۷	۲۱۷	۲۵۲	۲۶۷
خوزستان	۲۰۲	۲۲۲	۲۵۷	۲۷۲
فارس	۲۰۰	۲۲۰	۲۵۵	۲۷۰
کرمان	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
خراسان	۲۰۰	۲۲۰	۲۵۵	۲۷۰
احلبان	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
سیستان و بلوچستان	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
کردستان	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
مدان	۱۹۷	۲۱۷	۲۵۲	۲۶۷
چهارمحال و بختیاری	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
لرستان	۱۹۸	۲۱۸	۲۵۲	۲۶۸
ایلام	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
بهراسندوک و کیلویه	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
بوئیسر	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
زنجان	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
سمنان	۱۹۵	۲۱۵	۲۵۰	۲۶۵
سمنان	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰
هرمزگان	۱۹۰	۲۱۰	۲۴۵	۲۶۰

مأخذ: وزارت بازرگانی - واحد توزیع مواد غذایی - ۱۳۶۲/۸/۷

قیمت تثبیتی مرغ زنده در سراسر کشور یکسان نیست و با توجه به عوامل هزینه، بین حداقل ۱۹۰ و حداکثر ۲۰۲ ریال از مرغداران خریداری می‌گردد و با ملحوظ نمودن هزینه‌های کشتار، افت کشتار و حمل تا درب واحد صنفی، با ۷۰ ریال اضافه هزینه به دست مصرف‌کننده می‌رسد.

بررسیهای بعمل آمده توسط اداره آمار اقتصادی بانسک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در مناطق شهری کشور، که نتایج آمارگیری از قیمت خرده فروشی مرغ در ۱۱ شهر بزرگ کشور می‌باشد، حاکی از آن است، که قیمت مرغ مصرفی در این مناطق از سال ۱۳۶۰ تا سال ۱۳۶۴ با سیر صعودی همراه بوده و طی این مدت بطور متوسط سالانه حدود ۶ درصد رشد داشته است (جدول شماره ۷).

در سال ۱۳۶۰، میانگین قیمت مرغ در مناطق شهری کشور ۲۵۴/۵۴ ریال برای هر کیلو بوده که به ۳۱۷/۴۰ ریال در سال ۱۳۶۴ افزایش یافت. قابل توجه آنکه درصد افزایش سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۶۴ نسبت به سالهای ما قبل خود، بیشتر از دیگر سالها می‌باشد. بدین معنی، که هر چه نرخ تورم افزایش می‌یابد، قیمت‌ها نیز هم‌تراز با آن بالایی رود. بخشی از این افزایش قیمت ناشی از بالا رفتن تقاضا به سبب افزایش جمعیت و بخشی دیگر بدلیل دسترسی سهل تر گوشت مرغ نسبت به گوشت قرمز بوده است.

اختلاف موجود در قیمت مرغ در شهرهای مختلف به عواملی چند از جمله: قدرت خرید مصرف‌کننده، جمعیت، دوری و نزدیکی به مراکز تولید، موقعیت عرضه سایر گوشت‌ها... بستگی دارد. در مجموع و در کلیه سالها،

(۱) - تهران، قم، رشت، تبریز، ارومیه، باختران، اهواز، شیراز، مشهد، اصفهان، همدان.

جدول ۷- میانگین قیمت خرده فروشی مرغ در مناطق شهری ایران طی سالهای

۱۳۶۰ - ۱۳۶۲

واحد: کیلوگرم/ریال

مناطق	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۲	۱۳۶۲
کل کشور	۲۵۲/۵۲	۲۵۱/۹۹	۲۶۲/۲۰	۲۸۶/۸۱	۳۱۷/۴۰
تهران	۲۳۵/۰۰	۲۳۵/۰۰	۲۳۵/۰۰	۲۶۲/۹۰	۲۹۵/۲۲
قم	۲۳۷/۳۵	۲۳۲/۲۰	۲۳۵/۰۰	۲۶۰/۲۹	۲۹۸/۲۲
رشت	۲۳۲/۷۹	۲۳۶/۱۸	۲۳۷/۲۹	۲۷۸/۹۷	۳۱۵/۸۱
تهران	۲۵۸/۰۰	۲۵۵/۰۰	۲۰۸/۰۷	۲۳۱/۲۱	۲۵۲/۲۹
ارومیه	۳۲۱/۰۰۰	۳۰۰/۰۰	۳۰۵/۲۶	۳۳۰/۰۰	۳۵۱/۲۰
باغیزان	۲۷۰/۰۰	۲۷۷/۵۰	۲۶۲/۲۵	۲۷۹/۸۶	۳۱۷/۲۲
اهواز	۲۶۲/۹۲	۲۳۲/۲۰	۲۳۲/۰۸	۲۷۷/۲۲	۳۱۲/۲۸
شیراز	۲۱۸/۰۲	۲۲۲/۵۶	۲۸۲/۹۷	۲۶۸/۸۶	۲۸۹/۲۵
مشهد	۲۵۷/۶۷	۲۳۵/۳۸	۲۳۸/۲۶	۲۷۵/۲۱	۳۳۹/۹۲
اصفهان	۲۳۲/۵۶	۲۳۲/۵۰	۲۷۲/۲۰	۲۳۲/۱۲	۳۰۹/۷۲
مدان	۲۳۲/۹۶	۲۳۵/۷۲	۲۳۹/۹۰	۲۵۹/۹۸	۲۸۵/۹۲
شهرهای کوچک*	۲۸۵/۲۲	۲۷۷/۲۱	۲۷۸/۰۲	۲۹۲/۱۰	۳۰۲/۷۹

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - اداره آمار اقتصادی
 * : کلیه شهرهایی که بین حداقل ۵ و حداکثر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت دارند.

شهروندان تهرانی، مرغ را با قیمتوارزانتر از متوسطی که شهرنشینان کل کشور برای آن پرداخته‌اند، تهیه کرده‌اند.

اگرچه با شروع سیستم سهمیه بندی، و عرضه مرغ در مناطق شهری کشور تا حدود زیادی از قیمت آن کاسته شد، ولی شاخص بهای خرده فروشی مرغ در این مناطق حاکی از آنست، که در مجموع تا سال ۱۳۶۲ با آهنگی ملایم سیر صعودی داشته است و از سال ۱۳۶۳ شتاب بیشتری گرفته، یعنی از رقم ۲۳۶ در سال ۱۳۶۰ به رقم ۳۰۱/۵ در سال ۱۳۶۴ اکتسب شده است (جدول شماره ۸).

شتاب سریع قیمت خرده فروشی مرغ در سالهای ۱۳۶۳ و ۱۳۶۴ را می توان ناشی از فروش تدریجی گوشت مرغ بصورت آزاد که در طرح ۴۲ روزه پروژ ش جوجه های گوشتی مجاز شناخته شده بود، دانست. بر اساس بررسیهای بعمل آمده توسط اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، میانگین قیمت گوشت مرغ آزاد در روزهای آخر شهریور سال ۱۳۶۴ در تهران حدود ۵۷۵ ریال بود که بتدریج افزایش یافت، تا اینکه در پایان سال مزبور به حدود ۷۳۴ ریال رسید. بدین معنی که در مدت ۶ ماه حدود ۲۸ درصد افزایش داشته است. در مقایسه با قیمت فروش آزاد گوشت مرغ در تهران در سال ۱۳۶۰ که حدود ۵۰۰ ریال از قرار هر کیلو گرم بوده است، نرخ رشد به ۴۷ درصد بالغ می گردد. در سایر شهرهای کشور نیز مرغ با نرخ های مشابه بصورت آزاده فروش می رسیده.

لازم به توضیح است، که شاخص بهای خرده فروشی در شهرهای کوچک مورد بررسی بانک مرکزی، برخلاف شهرهای بزرگ، در سالهای ۱۳۶۱ و ۱۳۶۲ با کاهش همراه بوده است و از سال ۱۳۶۳ تا کنان افزایش می یابد.

(۱): طرح مزبور از اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۴ در سراسر کشور به ———— اجرا گذارده شد.

جدول ۸- شاخص بهای خرده فروشی در مناطق شهری ایران بختکیک شهرهای بزرگ و شهرهای کوچک طی سالهای ۱۳۶۰ - ۱۳۶۳

۱۳۵۳ = ۱۰۰

مناطق	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴
تهران	۲۲۱/۷	۲۲۱/۳	۲۴۱/۲	۲۷۱/۱	۳۰۳/۲
قم	۲۱۵/۱	۲۲۱/۵	۲۱۱/۰	۲۳۳/۸	۲۸۵/۹
رشت	۱۸۸/۱	۱۹۰/۹	۱۹۵/۰	۲۱۹/۶	۲۴۸/۶
تبریز	۳۰۲/۲	۲۹۹/۳	۳۶۰/۰	۳۸۷/۱	۴۱۲/۹
ارومیه	۲۵۹/۲	۲۴۳/۰	۲۴۶/۶	۲۶۶/۵	۲۸۳/۷
باختران	۲۵۱/۷	۲۵۹/۹	۲۴۵/۶	۲۷۱/۱	۳۰۷/۳
اهواز	۱۸۲/۹	۱۵۶/۳	۱۶۳/۵	۱۹۸/۵	۲۲۵/۰
شیراز	۱۶۴/۱	۱۶۸/۵	۲۱۱/۸	۱۷۵/۰	۱۸۸/۲
مشهد	۲۲۲/۶	۲۲۹/۱	۲۳۱/۶	۲۵۷/۰	۳۱۷/۲
اصفهان	۲۱۴/۳	۲۱۱/۲	۲۲۹/۹	۲۶۷/۶	۳۴۰/۹
همدان	۲۳۱/۲	۲۱۴/۵	۲۱۶/۲	۲۳۲/۳	۲۵۷/۸
کل کشور	۲۳۲/۱	۲۲۹/۰	۲۳۱/۹	۲۵۴/۱	۲۸۱/۲
شهرهای بزرگ	۲۳۶/۰	۲۳۳/۳	۲۴۰/۰	۲۶۶/۳	۳۰۱/۵
شهرهای کوچک	۲۲۲/۷	۲۱۶/۳	۲۱۲/۳	۲۲۴/۷	۲۳۲/۱

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - اداره آمار اقتصادی